

Adam Fałowski*

Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Profesor Wiesław Witkowski (1927–2022)

Po długim i pracowitym życiu 25.02.2022 odszedł znakomity uczony, filolog, sławista, językoznawca. Urodził się 7 stycznia 1927 roku w Warszawie. Studiował w latach 1946–1952 polonistykę i sławistykę (język czeski i słowacki) na Uniwersytecie Jagiellońskim. Słuchał wykładów znanych profesorów: Tadeusza St. Grabowskiego (literatury słowiańskie), Kazimierza Wyki (literatura polska), Kazimierza Nitscha, Zenona Klemensiewicza, Tadeusza Lehra-Spławińskiego

---

* Adam Fałowski, Professor, Institute of Eastern Slavonic Studies, Jagiellonian University, Kraków, Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3836-2221>.

e-mail: adam.falowski@uj.edu.pl.

i Jana Safarewicza (językoznawstwo). Jako przedmiot swoich zainteresowań naukowych obrał języki wschodniosłowiańskie. Bez wątplenia o wyborze zdecydował lektorat języka ukraińskiego prowadzony przez magistra Antoniego Tkaczuka, na który uczęszczał. Trafił na zajęcia seminaryjne do prof. Jana Janowa – kierownika Zakładu Języków Ruskich Studium Słowiańskiego UJ. Rozległość zainteresowań filologicznych początkującego slawisty musiała wywrzeć na promotorze duże wrażenie, skoro już na III roku studiów (w roku 1948) zaproponował młodemu studentowi pracę w charakterze asystenta-wolontariusza. Magistrem został Wiesław Witkowski w roku 1952 na podstawie rozprawy *Imiona działacza (nomina agentis) w języku rosyjskim*. Kolejne stopnie i tytuły naukowe zdobywał w niedużych odstępach czasowych: doktorat – 1963, habilitacja – 1969, profesura nadzwyczajna – 1978, profesura zwyczajna – 1992.

Początkowo w działalności naukowej krakowski slawista podążał śladami swojego Mistrza. Zarówno doktorat o języku Leksykonu Pamby Beryndy z roku 1627, jak też habilitacja uzyskana na podstawie rozprawy *Język utworów Joannicjusza Galatowskiego na tle języka piśmiennictwa ukraińskiego XVII wieku* [1969]¹ dotyczyły historii języka ukraińskiego. Wymienione dwie rozprawy ugruntowały pozycję prof. Wiesława Witkowskiego w świecie slawistycznym jako doskonałego językoznawcy ukrainisty. Na tym polu nie miał sobie równych w Polsce. Dał się poznać jako autor całej serii artykułów poświęconych ukraińskiemu językowi literackiemu XVII i początku XVIII w., tzw. prostej mowie, np. *Język literatury ukraińskiej XVII wieku (problematyka badań)* [1965], *Uwagi o ukraińskim języku literackim XVII wieku* [1968], *Czy Skoworoda pisał mieszaniną języka starocerkiewnego, rosyjskiego i ukraińskiego?* [1972], *O języku wierszy jeromonacha Klemensa (i o periodyzacji dziejów ukraińskiego języka literackiego)* [1973], *Uwagi o poezji religijnej Ukraińców-unitów i o „Bohohlasniku” z r. 1790* [1982]. Ale nie uciekał także od problematyki związanej z językiem ukraińskim najstarszej doby, np. *Polonizmy w języku staroukraińskim* [1996/1997], jak również od zagadnień odnoszących się do powstania i ewolucji nowożytnego ukraińskiego języka literackiego (np. *Elementy polskie w języku Kotlarewskiego* [1970], *Słownik Pawła Bileckiego-Nosenki (przyczynek do studiów nad językiem ukraińskim pierwszej połowy XIX wieku)* [1971], *Gramatyki galicyjskie (uwagi o kształtowaniu się norm gramatycznych zachodniosłowiańskiego języka literackiego w XIX wieku)* [1992]. Terażniejszość i przeszłość języka T. Szewczenki i I. Franki przybliżył polskiej slawistyce poprzez pracę o charakterze syntetycznym, zatytułowaną *Język ukraiński* [1968].

Zainteresowania rusycystyczne W. Witkowskiego były w dużej mierze pochodną sprawowanych funkcji organizacyjno-administracyjnych: kierownika Zakładu Języka Rosyjskiego (lata 1973–1993) i dyrektora Instytutu Filologii

---

¹ Dokładne dane bibliograficzne wszystkich publikacji prof. Witkowskiego podane zostały w Literaturze.

Wschodniosłowiańskiej (lata 1984–1993)². Ale także na niwie rusycystycznej Profesor potrafił znaleźć pola badawcze, atrakcyjne dla niego samego jako uczonego, jednocześnie poszerzające znacznie horyzonty naukowe rusycystyki polskiej i światowej. Tu największą chwałę przyniosły mu wieloletnie studia nad polonizmami leksykalnymi w języku rosyjskim, których uwieńczeniem było ukazanie się *Słownika zapożyczeń polskich w języku rosyjskim* [1999] oraz *Nowego słownika zapożyczeń polskich w języku rosyjskim* [2006]. Ponadto trzeba odnotować fakt, że kolejne roczniki studentów krakowskiej rusycystyki знаły Wiesława Witkowskiego jako współautora (razem z T. Lehrem-Spławińskim) niezastąpionego podręcznika pt. *Wybór tekstów do historii rosyjskiego języka literackiego* [1965; wyd. 2, 1981]. Poważną pomocą dydaktyczną okazała się też zwięzła synteza dziejów języka rosyjskiego, zamieszczona w publikacji zbiorowej *Słowiańskie języki literackie – rys historyczny* [2011].

Wiesław Witkowski nie ograniczał się w swoich naukowych zainteresowaniach wyłącznie do problematyki ukrainistycznej i rusycystycznej. Jako sławista z krwi i kości starał się objąć swoją uwagą także inne obszary Słowiańszczyzny. Tak więc, pojawiają się w Jego dorobku publikacje białorusenistyczne, por. np. *Uwagi o adaptacji fonetycznej zapożyczeń z polskiego w języku starobiałoruskim* [1979]; *Uwagi o hipotaksie w języku druków Franciszka Skoryny* [2005] oraz prace odnoszące się do problematyki związanej z sytuacją językową Rusinów, por. *O Baczańcach i ich języku* [1984], *Łemkowie – ich historia i język* [1994], *Karpatorusini – historia i język* [1999]. Należy też odnotować publikacje traktujące o innych językach słowiańskich, np. *Jeszcze o bohemizmach w języku rosyjskim* [2003], *O związkach językowych łacińsko-polsko-rosyjsko-bułgarskich w zakresie rzeczowników z finalem -(a)cja* [2005].

Wiesław Witkowski bardzo dbał o popularyzację nauki. Czynił to przede wszystkim poprzez recenzje monografii, gramatyk i słowników języka ukraińskiego i rosyjskiego ogłaszane regularnie na łamach czasopisma „Slavia Orientalis”. W latach 1963–2001 pojawiło się ich tam blisko 30. Drugim czasopismem, gdzie chętnie zamieszczał swoje opinie o pracach z zakresu językoznawstwa wschodniosłowiańskiego był „Rocznik Sławistyczny”. Na przestrzeni 50 lat w RS ukazało się ich 20, poczynając od roku 1957 (*Powojenne wydawnictwa radzieckie z zakresu gramatyki historycznej języka rosyjskiego* [1957]), kończąc na recenzji pracy A. Astachiny [2007]. Drugim przejawem dbałości o popularyzowanie i przybliżanie środowisku sławistycznemu osiągnięć językoznawców zza Bugu stały się liczne publikacje o charakterze systematyzującym i podsumowującym. Można tu wskazać na 12 tekstów z lat 1957–2007 poświęconych wybranym aspektom dziejów filologii wschodniosłowiańskiej zarówno w ZSRR, jak i w Polsce.

---

² Pod koniec swojej kariery uniwersyteckiej, a dokładnie w roku 1994, Profesor powrócił do ukrainistyki w wymiarze organizacyjnym, objął bowiem kierownictwo nowo powstałej Katedry Ukrainistyki i sprawował tę funkcję do przejścia w stan spoczynku, czyli do roku 1997.

Profesor Wiesław Witkowski był uczonym o ogromnej erudycji. I dotyczy to nie tylko filologii, ale także pokrewnych dyscyplin: historii, historii kultury, dawnego drukarstwa cyrylicznego, przede wszystkim Słowian wschodnich, ale też Słowian w ogóle i innych narodów europejskich. Mógł swobodnie i kompetentnie rozmawiać na dowolny temat z tego zakresu, a Jego głęboka wiedza powodowała, że słuchający go młodzi pracownicy naukowcy zaczęli zdawać sobie sprawę z tego, jak niewiele jeszcze potrafią. Starodruki cyryliczne to była chyba ulubiona dziedzina zainteresowań filologicznych Profesora. Na tym polu za największe osiągnięcie krakowskiego slawisty należy uznać opiekę nad zbiorami Muzeum w Łańcucie i wydanie w roku 1994 *Katalogu starodruków cyrylicznych Muzeum Zamku w Łańcucie (Dział Sztuki Cerkiewnej)*. Prace Profesora zawsze opierały się na precyzyjnie przemyślanych założeniach, wszechstronnej, drobiazgowej i jednocześnie ostrożnej interpretacji faktów w duchu najlepszych tradycji filologicznych, co świadczyło o Jego niezwyklej rzetelności i wysokiej kulturze i erudycji. Przy tym był osobą niezwykle skromną, tolerancyjną i delikatną. Bardzo pomagał młodym adeptom filologii rosyjskiej i ukraińskiej, chętnie przynosił z domu książki, które były niedostępne w bibliotekach naukowych Krakowa. Nigdy nie zdarzyło mu się odmówić lub zapomnieć. Cierpliwie i systematycznie czytał prace młodych pracowników naukowych, dbając bardzo o ich nienaganną kompozycję, a nade wszystko o stronę językowo-stylistyczną.

Trzeba podkreślić ze szczególną mocą, że przez wiele lat (lata 1970–1997) krakowskie językoznawstwo wschodniosłowiańskie tak naprawdę wspierało się na autorytecie jednego uczonego, którym był Profesor Wiesław Witkowski. Świat slawistyczny doceniał Go, zapraszając do składu redakcyjnego najbardziej znanych czasopism slawistycznych, takich jak chociażby „Russian Linguistics”, „Slavia Orientalis”, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, „Przegląd Rusycystyczny”, „Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze”. W uznaniu zasług naukowych i dydaktycznych Wiesław Witkowski otrzymał szereg odznaczeń: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Iwana Kotłarzewskiego oraz Medal Jakuba Kołosa.

Będzie Go bardzo brakowało polskiej slawistyce. Razem z Profesorem odchodzi filologia słowiańska w dawnym stylu. Odchodzi bezpowrotnie.

Sit tibi terra levis, drogi Profesorze.

Literatura [References]

Wybór prac prof. Wiesława Witkowskiego

- Czy Skoworoda pisał mieszaniną języka starocerkiewnego, rosyjskiego i ukraińskiego?*, „Slavia Orientalis”, rocz. 21 (1972), nr 4, s. 399–412.
- Elementy polskie w języku Kotlarewskiego*, „Slavia Orientalis”, rocz. 19 (1970), nr 2, s. 207–212.
- Gramatyki galicyjskie (uwagi o kształtowaniu się norm gramatycznych zachodniosłowiańskiego języka literackiego w XIX wieku)*, „Slavia Orientalis”, rocz. 41 (1992), nr 2, s. 103–108.
- Jeszcze o bohemizmach w języku rosyjskim*, [w:] *Języki i tradycje Słowian*, red. E. Tokarz, Katowice 2003, s. 315–323.
- Język literatury ukraińskiej XVII wieku (problematyka badań)*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji PAN” 1965 (wyd. 1966), Kraków, s. 400–402.
- Język ukraiński*, Kraków 1968. (Nauka dla Wszystkich : 57).
- Język utworów Joannicjusza Galatowskiego na tle języka piśmiennictwa ukraińskiego XVII wieku*, Kraków 1969.
- Karpatorusini – historia i język*, [w:] *Język – literatura – kultura Słowian dawniej i dziś*, t. 2, pod red. J. Świdzińskiego, Poznań 1999, s. 199–201.
- Katalog starodruków cyrylickich Muzeum Zamku w Łańcucie (Dział Sztuki Cerkiewnej)*, Kraków 1994.
- Lemkowie – ich historia i język*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU”, t. 58 (1994), s. 92–96.
- Nowy słownik zapożyczeń polskich w języku rosyjskim*, Kraków 2006.
- O Baczańcach i ich języku*, „Slavia Orientalis”, rocz. 33 (1984, wyd. 1985), nr 1, s. 3–18.
- O języku wierszy jeromonacha Klemensa (i o periodyzacji dziejów ukraińskiego języka literackiego)*, „Slavia Orientalis”, rocz. 22 (1973), nr 2, s. 251–256.
- O związkach językowych łacińsko-polsko-rosyjsko-bułgarskich w zakresie rzeczowników z finałem -(a)cja*, [w:] *Z małą ojczyzną w sercu. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Tadeuszowi Zdancewiczowi*, red. M. Walczak-Mikołajczakowa, B. Zieliński, Poznań 2005, s. 277–282.
- Polonizmy w języku staroukraińskim*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio FF: Philologiae, Vol. 14/15 (1996/1997), s. 133–146.
- Powojenne wydawnictwa radzieckie z zakresu gramatyki historycznej języka rosyjskiego*, „Rocznik Sławistyczny”, t. 18, cz. 1 (1957), s. 87–99.
- Słowiańskie języki literackie – rys historyczny*, red. B. Oczkowa, E. Szczepańska, T. Kwoka, Kraków 2011, s. 111–126.
- Słownik Pawła Bileckiego-Nosenki (przyczynek do studiów nad językiem ukraińskim pierwszej połowy XIX wieku)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”. Prace Językoznawcze, z. 35 (1971), s. 99–113.
- Słownik zapożyczeń polskich w języku rosyjskim*, Kraków 1999.

- Uwagi o adaptacji fonetycznej zapożyczeń z polskiego w języku starobiałoruskim*, „Zeszyty Naukowe UŁ” I 33 (1979), s. 205–217.
- Uwagi o hipotaksie w języku druków Franciszka Skoryny*, [w:] *Kultura i języki Wielkiego Księstwa Litewskiego*, red. T.M. Lizisowa, Kraków 2005, s. 173–176.
- Uwagi o poezji religijnej Ukraińców-unitów i o „Bohohlasniku” z r. 1790*, „Zeszyty Naukowe KUL”, rocz. 25 (1982), z. 98–100, s. 201–216.
- Uwagi o ukraińskim języku literackim XVII wieku*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria 3: *Językoznawstwo*, Warszawa 1968, s. 353–360.
- Wybór tekstów do historii rosyjskiego języka literackiego*, (współautor T. Lehr-Spławiński), Kraków 1965; wyd. 2 – 1981.
- (rec.) A. Astakhina, *Slovo i yego istochniki. Russkaya istoricheskaya leksikologiya: istochnikovedcheskiy aspekt*, „Rocznik Slawistyczny”, t. 56 (2007), s. 116–118. [= (rew.) A. Астахина, *Слово и его источники. Русская историческая лексикология: источниковедческий аспект*, „Rocznik Slawistyczny”, t. 56 (2007), s. 116–118].

Summary

Professor Wiesław Witkowski (1927–2022)

Obituary of a famous philologist, linguist, Slavicist, retired professor of the Jagiellonian University. The exposé of his personality and also his scientific, didactical, and organizational achievements.

Keywords: Wiesław Witkowski, linguist, Slavicist, researcher of Ukrainian and Russian languages, researcher of Ruthenian old prints, scholar, science communicator.